

RECENZE

Jelínek, J.: Poškozený v českém trestním řízení

Praha, Karolinum 1998. 190 s.

Vladimír Kratochvíl

V relativně krátké době obohatila odborný knižní trh již druhá publikace monotématicky zaměřená na problematiku poškozeného v trestním řízení, a síce v záhlaví této recenze označené dílo.¹

Jelínkova monografie je výsledkem dlouhodobé a systematické práce, věnované právě tomuto subjektu trestního řízení, tj. osobě, která je tradičně spojována s procesním postavením poněkud méně výrazným co do procesních práv, to ve srovnání s osobou, proti níž se vede trestní řízení. Trvalý vědecký zájem o zmíněnou problematiku je typickým rysem, charakterizujícím recenzované dílo, dokumentujícím vpravdě hlubokou „zažitost“ této materie jejím zpracovatelem.

Obtížnost látky je dána mimo jiné tím, že se neomezuje a ani nemůže omezovat pouze a jen na aspekty trestněprávní, což je dáno zejména předmětem adhezního řízení. V poslední době k ní přistupuje navíc pohled i viktimologický, právně reflektovaný, v omezené míře, relativně čerstvou úpravou v podobě zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně a doplnění některých zákonů.

Ochrana poškozeného v trestním řízení je autorem výstižně zasazena do širšího kontextu ochrany osobnosti v trestním řízení, tj. i osoby obviněné.² To umožňuje nejen z hlediska teoretického, ale též praktického sledovat související problémy spojené s procesním postavením obou uvedených subjektů trestního řízení a tím se vyvarovat postulátům, zejm. de lege ferenda, které by mohly znamenat jistou nevyváženost jejich procesních pozicí.

Stranou recenzované monografie nezůstávají přirozeně ani aspekty mezinárodně právně srovnávací, sledující příslušná doporučení České republiky, což je zvláště aktuální nyní, v procesu „rentgenování“ vnitrostátní právní úpravy ze strany orgánů EU a je-

jich posuzování z hlediska souladu českého právního řádu s prameny práva komunitárního.

Jádro práce spatřuje sám její autor zcela oprávněně v nastolení a řešení následujících dílčích problémů, soustředěných ve III. kapitole:

- postavení poškozeného v prvoinstančním řízení před krajským soudem,
- souhlas poškozeného s trestním stíháním ve smyslu § 163a tr. ř.,
- odškodnění obětí trestných činů ze státních prostředků.

Celkový záběr monografie je samozřejmě širší, přičemž za zvláště pozoruhodné a cenné považuji i ty její pasáže, které se věnují otázkám samotného pojmu poškozeného z hlediska vývojového a dále problematice podrobnějšího rozboru zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně a doplnění některých zákonů.³

Největší přínos však spatřuji v obsahu kapitoly V., obsahující závěry a zejména náměty ke zlepšení postavení poškozeného v trestním řízení. Mimořádná aktuálnost této části monografie plyne z faktu, že právě v letních měsících tohoto roku svým způsobem vrcholí legislativní práce na vládním návrhu (velké) novely trestního řádu, resp. jak se někdy uvádí, „malé“ rekodifikace trestního práva procesního.

Některá doporučení autora recenzovaného díla našla totiž svůj konkrétní výraz nejen ve věcném návrhu osnovy, ale také v jejím paragrafovaném znění. Týká se to např. otázky zastoupení poškozeného v trestním řízení zmocněncem, advokátem, včetně jejího aspektu finančního (§ 51a), zakotvení institu-

¹ Předtím to byla publikace: LÁTAL, J.: Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v dlužním řízení. Praha, Příručky MS ČR, sv. 54, 1994.

² Srov. též subsidiární a primární, resp. výlučný aspekt ochranné funkce trestního práva hmotného (KRATOCHVÍL, V. a kol.: Trestní právo hmotné, obecná část. II. vyd., Brno, Masarykova univerzita Brno 1996, s. 11.).

³ Nabízejí se tu zajímavá srovnání s jinou publikací na toto téma, se stejným vročením – 1998 (KRÁL, V.: Odškodňování obětí trestné činnosti. I. vyd., Praha, C. H. Beck 1998.).

tu trestního stíhání na návrh poškozeného (§ 163) aj.

Jiné náměty, posilující procesní pozici poškozeného zatím zůstaly oslyšeny, nicméně lze přesto doufat, že nezapadnou při práci na zcela novém kodexu trestního práva procesního.

Jedná se např. o ustanovení opatrovníka poškozenému, o právo poškozeného být vyslýchán za účasti svého zmocněnce, o právo poškozeného účastnit se vyšetřovacích úkonů, společně se svým zmocněncem. Nepochybně zajímavé náměty se týkají nové konstrukce nynějšího § 163a tr. ř., jakož i fáze skončení vyšetřování, tj. seznámení se s jeho výsledky (§ 166 tr. ř.). Konečně i pro stadia opravná se navrhuje další oprávnění poškozeného, např. v kontextu s § 142 odst. 1 tr. ř., na která velká novela zatím nereagovala. Totéž platí i o navrhovaném rozšíření práv poškozeného podat odvolání též proti výroku o vině a o trestu (§ 246 tr. ř.). Bylo by možno v tomto výčtu pokračovat.

Struktura recenzované monografie prozrazuje

profesní zaměření jejího autora coby pedagoga, neboť důsledně sleduje klíčové body zpracované materie, v jejich logické, věcné provázanosti. Publikace se tak stává cenným a velmi srozumitelným pramenem nejen pro čtenáře teoreticky zaměřené, nýbrž i pro praktiky a v neposlední řadě i pro studující práv, kteří zde najdou ucelené zpracování otázek týkajících se poškozeného v trestním procesu. Také seznam použité literatury je přínosný, zejména pro ty, kteří hodlají do problematiky poškozeného teprve vstoupit, seznámit se s ní a přispět k jejímu dalšímu rozvoji. „Užitná hodnota“ recenzované monografie je podepřena též anglickým resumé, výstižně orientujícím případně další zájemce o danou problematiku, mimo hranice republiky.

Celkově lze shrnout:

Monografie Jelínkova přišla v pravý čas, na pravém místě a ve správné, tj. mnohostranně použitelné formě. Jen více takových odborných sdělení.